

A kolbászt már másnap füstölik. Egy hét múlva kiszedik a sóból a húsokat, kirakják szikkadni, aztán felfüstölik. A szalonnát 2—3 hét múlva.

A füstölőnivalókat felrakják a kéményben elhelyezett rudakra, hol a füst befogja. Úgy tartják, hogy a boglyakemence fűtésére használt szalma füstje a legjobb, attól izesebb a szalonna, mely, ha megfüstölődik, *olyan, mint a kinyílt rúza*. Ma már füstölőben fűrészpórral füstölnek.

A füstölt húsokat, kolbászt a padláson rudakra rakják, a szalonnát a szelemenre akasztják, alá nyáron rossz tepsit, tányért tesznek, hogy abba csepegjen. A háját régen összehajtva bevarrták és a kamrában vagy padláson akasztották fel.

Legelőször fogyasztják a disznótorban megmaradt paprikáshúst, azután a hurkát, töpörtőből szépét-javát. A szíve-nyelkvét-hagymalevesbe. A disznókörmöt, meg a szalonnáról lehúzott bőrt kocsonyának főzik, vagy paszujban. A fejobórét paprikásnak krumplival. Főzve fogyasztják: a körösztosontot, orját, lapockát, nyújját és sonkát. Sütve: pecsenyét, oldalt és kolbászt. A sonkából is szoktak levágni szeleteket sütni tavasszal.

A disznóhúsnak azt a legrégebbi eltartását, hogy az egész disznót lesütik kisebb-nagyobb darabokban, szeletekben és edénybe rakva zsírral leöntik, mely közt friss marad: ma már ritkán alkalmazzák; csak ha nyáron lábtörés vagy más szerencsétlenség folytán kell a disznót levágni.

Kiss Lajos.

TÁRSADALOMRAJZ.

A „malom alatt“.

Alföldi városainkban, falvainkban a múlt század végén még fölös számmal lehetett találni szárazmalmot. Cegléden 1890-ben még egész utcája volt a szárazmalmoknak.¹ A szárazmalmot állati erő hajtotta; a vízszintesen forgó *nagykerék* küllői elé lovakat, szamarakat, vagy ökröket fogtak s ezek a kerékkel körbe-körbe jártak, keringöltek. (Ugyan Kecskeméten 1718-ban az is megesett, hogy „a nehéz vonatú szárazmalmokat maga a nép vontá“, amint az *Hornyik János* félbemaradt művében, „Kecskemét város gazdasági fejlődésének történeté“-ben olvasható.)² A szárazmalom nagykeréke fölé zsúpból, nádból, vagy zsindeyből nehéz tölgyfaoszlopokon nyugvó sátonforma tetőt építettek. Ez védte napsugártól, esőtől, hótól a nagykerék drága szerkezetét, meg az ott folyó munkát.

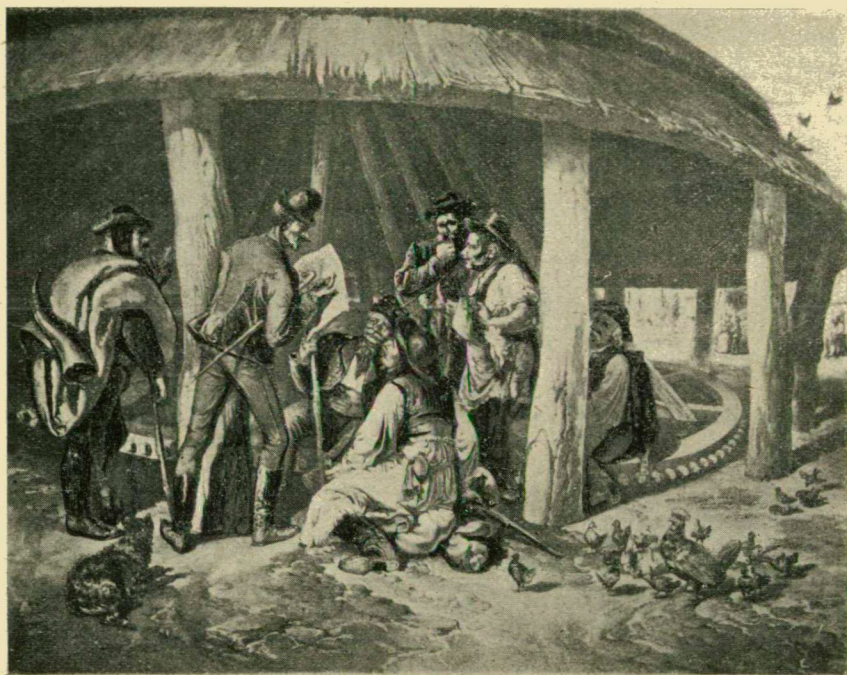
A szárazmalomsátrak alatt — Kecskeméten *malomalja*, vagy *keringő* —, régi följegyzéseink tanúsága szerint nemcsak a közigazdasági, hanem társadalmi és közigazgatási tevékenység is folyt.³ Debrecennek

¹ L. *Az Osztrák-Magyar Monarchia Irásban és képen* c. vállalat II. magyarországi kötetének 233. l.

² L. Kecskemét th. város múzeumának kiadványai. I. Kecskemét, 1927. 58. l.

³ L. *Madarassy László*: A „malomház“ és a „keringő“. („Budapesti Hírlap“ 1928. nov. 20. számában.)

egy 68 év előtti „ethnographiai vázlat“-ában például ezt olvashatjuk: „A debreceni nép rendes összejövetelei helyekkel nem bir . . . gyűlhelyül a *malmok* szolgálnak, hol téli estéken és egész nap is az időjárásról, a szegény ember bajáról, városi és ekklezsiai ügyekről, meg legfőképpen a világ tanáról, ország dolgáról szoktak beszélgetni. Mindenik malomnak van bizonyos köre, melyből a *tagok* kikerülnek. Téli estéken magok e rendes bejárók látják el a malmot szalmatüzelővel is, olvasmányt azonban ide nem igen szoktak hozni. És e malomkaszinókban sok nevezetes dolog történik! A politikai nevezetesebb események itt nagyon hamar ismeretesekké lesznek! Természetes, hogy elferdített alakban“⁴

A malom alatt.

(Jankó János eredetije után köre rajzolta Kollarz Ferenc)

A malom alatti szokásoknak egy másik, közelkorú leírásában meg ezt találjuk: „A szárazmalom falun, városban a városvégi kaszinó szerepét tölti be. A malomkerék vasárnap, a pihenés napján, kivált délutánon a kártyázóknak, beszélgetőknek, mulatozóknak szokott ülőhelye lenni s azt a szolgálatot teszi, amit a házak előtt a szakállszáritópad, csak annyiban jobb ennél, hogy nagyobb társaság befogadására alkalmas, mint egy kis pad. Rendszeren öt-hatféle társaság is van itt olyankor. Egyikben beszélgetnek, a másokban olvasnak, a harmadikban kártyáznak, a negyedikben legények, leányok játszanak s így tovább. A molnár

⁴ L. Szeremley Samu : A magyar alföld egy vidéke. („Vasárnapi Ujság“ 1862. évf. 18. I.)

maga természetesen mindig előkelő szerepet visz az ilyen társaságokban s oda vegyül rendesen, ahova kora és kedvtelése leginkább illővé teszi. Vagy a kártyában adja az utasításokat, vagy ujságot olvas föl, vagy valamit magyaráz a beszélgető kompániának, vagy végre, ha nőtelen és fiatal, a játszótársaságot mulattatja s egy-egy kacsintással, szép nótával sebesebben táncoltatja a leányok szíveit s úgy esik, hogy egy cimbalom, vagy a legrosszabb esetben egy citera mellett magukat is táncba sodorja . . .⁵

Kecskeméten, ahogyan azt a régi tanácsi jegyzőkönyvek elárulják, közigazgatási hívatása is volt a szárazmalomnak. A város ugyanis egy évszázad előtt még tizedekre volt felosztva; minden tizednek egy-egy tanácsnok volt az előljárója. Ezek a tizedek a városi közgyűlésbe *electus*-okat küldtek, tűzvész esetén pedig tizedenként szervezkedve vettek részt a veszedelem meggátlásában. Gyűléseit minden tized a tizedben lévő *malom alatt* tartotta. Minthogy Kecskeméten a régiségben másféle malmokra adalék nincsen, nyilvánvaló, hogy a *malom alatt* itt a szárazmalom hatalmas sátorának tágas aljára vonatkozhat. Egyébként a tanácsi jegyzőkönyvek 1822 évi kötetéből álljon itt a következő passzus: „Az *Electa Communitas* . . . azt kéri, hogy a malmok alatt tartatni szokott tizedgyűlések mind az illendőség tekintetéből, mind pedig azért is, hogy a malmok tulajdonosainak kár ne okoztasson, ezentúl ne a malmok alatt, hanem az első tizedben *Szentkirályi Faragó János*, a második tizedben *Id. Szappancs István*, a harmadik tizedben *Barak Mihály* . . . stb., stb. . . házaiknál tartassanak.

Az *Electa Communitas*nak beadott több rendbéli kérései megvizsgáltatván és tanácskozás alá vétetvén azokra a következő határozások tételnek.

Mind azért, hogy az *Electa Communitas* a Tized Gyűlések helyét úgy projectálta, hogy a Tizedbéli lakosok öszve jövedeleikben azoknak commoditásokra nem ügyelt, mind azért, hogy a régi szokás szerént a malmok alatt tarthatott Tized gyűlések ellen semmi kifogás ekkoráig nem volt s a Lakosok az essőzés vagy havazás idejében magokat a *publicatio* ideje alatt a Malmok alá vonhatták, mind végre azért is: hogy a Tized gyűlés tartásának helyének elrendelése a Tizedtől és a kormányzó Senator Uraktól függ, a kik is a Lakosok commoditásokra különösen tekinteni kötelesek, az *Electa Communitas*nak e tárgyban bemutatott vélekedését a Tanács el nem fogadhatja.⁶

Az Alföld néprajzi kutatásánál érdemes volna a malom alatti népszokásokra is figyelmet fordítani!

Madarassy László.

⁵ L. D.-r.: A száraz malom. („Vasárnapi Ujság” 1868. évi. 589. l. *Gregus János* rajzával.)

⁶ E tanácsjegyzőkönyvi adatokért kedves barátom, Dr. Szabó Kálmán úr, a Kecskeméti Városi Múzeum igazgatója fogadja hálás köszönetemet!